

Forfatter: Møller, Poul Martin

Titel: Udrag fra STRØTANKER FRA 1831-36

Citation: Møller, Poul Martin: "Skrifter i Udvalg", i Møller, Poul Martin: *Skrifter i Udvalg*, udg. af HANS BRIX ; SOPH. MICHAËLIS ; CARL S. PETERSEN ; POUL TUXEN , 1930, s. 386.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-moeller02val-shoot-idm140573401486960/facsimile.pdf> (tilgået 16. maj 2024)

Anvendt udgave: Skrifter i Udvalg

Læsningen af andres Skrifter først sætter sig ind i Forfatterens Form, derpaa transponerer det fremstillede i sin egen Form, og paa denne Maade fatter de forskellige Systemers Forhold til hinanden.

Den væsentligste Nytte, som en ægte Filosof har af at studere Filosofiens Historie, er, at han vejledes til et Udtryk for den dunkle Ide, der lever i ham.

De, der kende Filosofiens Historie af selve Kilderne, forundre sig idelig over den Harmoni, der findes der Sted mellem Videnskabens Heroer; de, der ikke kende Filosofiens Historie, forundre sig idelig over den paafaldende Disharmoni mellem de forskellige Systemer.

Det er ikke for at lære unge Mennesker visse Fakta, man foredrager en *Psykologi*, men for at vække et Total-Begreb hos dem, saa at, hvad der i en *Psykologi* ej bliver deduceret af Enheden, slet ikke har noget Værd.

Et gavnligt Foredrag af Psykologien skal gaa ud paa at vise det aandelige Livs Enhed i dets Mangfoldighed. Derfor maa altid de kvalitative Forskelle deri reduceres til de kvantitative.

I Psykologiens Fremstilling kan findes en poetisk og en prosaisk Atomisme. Eksempel paa denne er Treschows, Garves enkelte Afhandlinger. Den poetiske Atomisme ytrer sig i aandrige Aforismer.

Naar man vil anstille Jagttagelser over det Parti af Bevidstheden, der ligger nærmest ved Bevidstløsheden

dens Grænser, bliver man til Mode som en Historiker, naar han skal fremstille en mytisk, forhistorisk Tidsalder.

Ideassociationen frembringer en Bevægelse i Bevidsthedskresen, der svarer til Blodcirkulationen i det blot organiske Liv Den, der fører et Planteliv uden vilkaarlige Bevægelser, kan sammenlignes med den, der overlader sig i Ideassociationens Vold.

Den momentane Eksaltation er undertiden af en lav sanselig Natur med overvejende organisk Bevægelse. Den stærke organiske Forandring vækker nødvendig Refleksion (thi det maa jo enhver heftig Affektion gøre), og Affekten vedligeholdes da som Glæde over den egne Virksomhed og Fortabthed i Ideen. En saadan halvforrykt Fryd over en Forhøjelse af det vegetative Livs Funktioner, f. Eks. af Blodcirkulationen, lyser tit ud af Øjnene paa fanatiske Præster, som undertiden endogsaa skære Tænder og fordreje Ansigtet i deres Henrykkelse. Den tages af Pøbelens lavere Del, især af udannede Kvinder, for Entusiasme.

Begejstring er en forbigaaende Tilstand af den virkelige Bevidsthed; den er en Middeltning af hensigtsmæssig Virksomhed og Affekt. Entusiasme er noget varigere. Man kan udføre et mangeaarigt Værk med Entusiasme, ej med Begejstring (Affekt).

Sindssvaghed kan undertiden bestaa deri, at en saare liden Del af Bevidsthedens Kres til ethvert Tidspunkt er belyst.